నిజా నిజాలు

"హితశ్రీ"

★

ప్రస్తుత సామాజిక, ఆర్థికవ్యవస్థల నే పగ్గాల ఉచ్చుల్లో చిక్కుకుని, ఊపిరిఆడక క్షణ మొక యుగంగా గడిపే దురదృష్టవంతుల స్వీయచరిత్రలు 'బరువుగుండెలు' శీర్షికద్వారా ప్రకటిస్తూ, సమస్యాపరిష్కారానికి పూనుకోగల ఉదాత్తహృదయులకి ఒక అవకాశం కలిగిస్తున్నందుకు మీకు నా కృతజ్ఞత.

బతుకుబాటలోని కఠినశిలల ఎదురుదెబ్బలతాకిడికి నా బతుకే భయంగా మారింది. నా చిన్నతనంలోనే మా నాన్న మరణించాడు. ఎనిమిదోఏటనే వివాహవైధవ్యాలు సంప్రాప్తించాయి. సంసారం గడిచే ఆధారంలేదు. అప్పటిదాకా ఎన్నికష్టాలు వచ్చినా గడపదాటకుండానే గడుపుకుపోయిన మా అమ్మ పరాయిచోట నాలుగురాళ్లకోసం ఊడిగం చేయాలి సొచ్చింది. 'వంటమనిషి' బిరుదు పొందింది. ఎన్నో అవమానాలకి, అధికారాలకి తలవొంచింది. ఇదంతా నా కోసం. ఇంటర్ మీడియేట్ రెండోసంవత్సరం సగంవరకూ అష్టకష్టాలుపడి చెప్పించింది. చివరికి మందు కొనటానికి డబ్బులేక ఈ లోకంలో కష్టాలకి తుది ఉద్వాసన చెప్పింది. ఏమీ చెయ్యలేక పోయాను. మరి బాధలుపడే అవసరం ఆమెకి తీరిపోయిందని మనసుని ఊరడించుకున్నాను.

ఇహ ఇంటర్ పూర్తిచెయ్యటం కలలోకూడా అసంభవం. జీవితంలో ముందుకి అడుగు ఎలా పడటం? ఈ క్లిష్టపరిస్థితిలో మరో కొత్తసమస్య ఎదురైంది. మేము ఉంటూఉన్న ఇంటి యజమాని దగ్గిర మా అమ్మ అప్పుడప్పుడు తీసుకున్న చిన్నచిన్న అప్పులన్నీ కలిసి రెండువందలయినయిట. మా అమ్మ ఆఖరిక్షణాల్లో ఆయన వొచ్చి ఏదో కాగితంమీద వేలుముద్ర వేయించుకుని వెళ్లాడు. అప్పుడు నేనా విషయం పట్టించుకోలేదు. ధర్మాత్ముడు, ఆ రెండు వందలు వదిలేస్తాడుటగాని, ఒకషరతు ఉందిట, ఆయన ప్రథమభార్య, ఆయననీ ఇద్దరుపిల్లలనీ వొదిలి పరలోకం వెళ్లిపోయిందిట. ఆ పిల్లల్ని పెంచటానికి రెండోపెళ్లి తప్పనిసరి కాబట్టి నన్నందుకు ఒప్పుకోమని ఆయనకోరాడు. అలా అయితే రెండువందలబాకీ చెల్లిపోతుంది. లేకపోతే సదరుబాకీ అసలు ఫాయిదాల వసూలు నిమిత్తం కోర్టులో దావా పడబోతుందనీ, అందునిమిత్తం కాగల ఖర్చులుకూడా భరించుకోవలసి ఉంటుందనీ రిజిష్టరునోటీసు అందుతుందిట.

ఏ దిక్కుకి తిరగను? కాలేజీ యువకులు చాలామంది నా మీద 'ప్రేమ'ని వెలిబుచ్చారు. ఒకాయన ఆత్మహత్యకూడా చేసుకుంటానని అల్టిమేటమ్ ఇచ్చాడు. 'నిజంగా ప్రేమిస్తున్నారా?' అని అడిగాను. 'ప్రాణాధికంగా' అన్నాడు.

'ప్రేమ అంటే ఏమిటి?'

జవాబు చెప్పలేకపోయాడు.

"విధవా వివాహం మీ కిష్టమేనా?"

తెల్లబోయాడు. మళ్లీ కనిపించలేదు. మరో ప్రబుద్ధుడు షేవ్ చేసుకుంటూంటే తెగింది కాబోలు. రక్తంతో రాశాడు, 'నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను' అని, కారిననెత్తురు సద్వినియోగం చెయ్యాలనుకున్నాడేమో! 'కళ్ళలోకి చూడమన్నాను' బెదిరి పారిపోయాడు. 'ఫలానా అమ్మాయికి మెల్ల, ఏమిటో అనుకున్నాను' అని ప్రచారంచేశాడు. నా సహాధ్యాయినులు నవ్వుకున్నారు. అంతా ఇంతే. ఎవరి నమ్మను?

చదువులేక, డబ్బులేక, ఆప్తులులేక, స్వార్థపరులతో నిండిన ఈ ప్రపంచంలో ఏకాకిగా, నిస్సహాయంగా ఎలా బతకను? అనేక సుడిగుండాలతో నిండిన ఈ సముద్రం ఎలా ఈదటం? ఈ కష్టాల కంతటికీ మూలకారణం దారిద్ర్యమే కదా! డబ్బే ఉంటే ఎలాగో ఏ బి.ఏ. వరకో చదివి స్వతంత్రంగా బతకటానికి ఓదారి ఏర్పడేది! చుట్టూఉన్న సంఘం సౌహార్దంగా ఉన్నా సమస్యలు వీడిపోయేవి. కాని సమాజం ఎంత అధోగతికి పోగలదో అంతవరకూ పోయింది. ఎన్నో 'కుక్కమూతి పిందెలు' వేస్తోంది.

నాలాంటివాళ్లు చాలామంది ఉన్నారని నాకు తెలుసు. కలగచేసుకోటానికి ప్రభుత్వానికి డబ్బూ, ఓపికాకూడా లేవని తెలుసు!

ఆర్థిక విప్లవానికి ముందు అత్యావసరంగా రావలసిన భావవిప్లవంకోసం యువకులు తీవ్రమైన ఉద్యమం నడిపిస్తారనీ, ముందుతరాలవాళ్లయినా బాగుపడగలరనీ ఆశించటంకంటె ఏం చెయ్యగలను?

పుట్టుకతో వొచ్చిన మానవసహజమైన లోపాలూ, బాధలూ ఉండనేఉన్నాయి. కనీసంమన చేతుల్లో ఉన్నంతవరకైనా మనని మనం బాగుచేసుకోలేమా? మనం సృష్టించిన డబ్బూ, మనం విధించుకున్న నిబంధనలూ మనమీద స్వారీ చెయ్యటం చూస్తూ ఊరుకోటం కంటె మనం ఏమీ చెయ్యలేమా?

—రాధ.

వరదరాజు కల్లోలితమైన మనసుతో సముద్రంవైపుచూశాడు. మళ్లీ దృష్టి మరల్చి గాలికి రెపరెప కొట్టుకొట్టుకుంటున్న, ఆ అచ్చు కాగితంవైపు చూశాడు. తరవాత ఆకాశంలోకి కళ్లు తిప్పాడు. అకస్మాత్తుగా సూర్యుడు అస్తమించబోతున్నాడు. అతనికి భయమేసింది. ఈ సుందరమయప్రకృతినించి సూర్యుడు వేరవుతున్నాడు. తనవైపు పరుగెత్తుకుంటూ వొస్తున్న అలలవైపు మళ్ళీ చూశాడు వరదరాజు. అప్రయత్నంగా వెనక్కి రెండడుగులు వేశాడు.

ఆ క్షణంలో వరదరాజుకి ప్రకృతి ఎంతో ఆకర్షణీయంగా, అత్యద్భుతంగా, నిరుపమానంగా కనిపించింది. తను ఇన్నాళ్ళనించీ అంత గుడ్డివాడుగా ఎలా ఉండగలిగాడు!

అలలమీద పడుతూ మెరుస్తున్న సూర్యకాంతి క్రమంగా అంతరిస్తోంది. వరదరాజు అది గమనించి విషాదంగా నవ్వాడు. 'అంతే, క్షణికం' అనుకున్నాడు. కాని వెంటనే అతని మనసులో మెరుపు మెరిసింది.

"మళ్లీ రేపు సూర్యోదయం అవుతుంది. ఆ కాంతికి ఈ అలలు వెండినీరులా మెరుస్తూ ఆనందంతో ఆటలాడుకుంటాయి."

వరదరాజు మనసు సందిగ్ధావస్థలో పడ్డది.

"జీవితం ఉదయాస్తమానాలబండిచక్రం. అస్తమించిన సూర్యుడు మళ్లీ అవతరిస్తాడు. కాలగమనంతో కలిసిపోయి మార్పుకి అలవాటుపడటం మానవ ధర్మం." పురాతనపు జ్ఞాపకాలు వరదరాజు మనసులో మెసలాయి; వర్తమానపు ఉద్రేకాలు మనసుని ఆవరించాయి. అతను ఆలోచనగా వెనక్కి తిరిగాడు. చేతిలోని కాగితంసంగతి గాలి జ్ఞాపకం చేసింది. క్షణంలో అతనిముఖం వివర్ణమయింది. తను ఏం చెయ్యదల్చుకున్నాడు? ఏం చేస్తున్నాడు? సమాధానం ఏ విధంగా చెప్పగలడు?

ఇంకా బతకాలని తనని ఎవరు బలవంతం చేస్తున్నారు. అన్ని ఆకర్షణలూ పోయాయి. అనుకున్న తనకి ఇంకే ఆకర్షణ మిగిలింది? ఎందుకు మళ్లీ వెనక్కి...

వరదరాజు సముద్రంవైపు నడిచాడు. పెద్దఅల వొస్తోంది. అప్రయత్నంగా పంచ పైకి లాక్కున్నాడు. వెంటనే అతనికి నవ్వొచ్చింది. వెధవ బతుకు! ఎందు కింత ఆపేక్ష?

అలవొచ్చి అతనికాళ్లని తడిపింది. అతనుఇంకా ముందుకి నడిచాడు. కర్తవ్యం ముందుకి తోస్తోంది. బతికినన్నాళ్లూ ఎవర్నీ సుఖపెట్టలేదు తను. ఒక్క జీవిఅయినా తనవల్ల సుఖపడితే...

పెద్దఅల వొచ్చి కొట్టుకుంది. పంచ తడిసింది. చేతిలో కాగితం కొట్టుకుపోయింది. ముందు అగాధంలా సముద్రం తనమీదికి పరిగెత్తుతోంది... కాగితాన్ని సముద్రం నీళ్ల అడుగున దాచేసింది. కాగితంకోసం చూశాడు అతను. కనపడలేదు. పెద్దఅల... కొద్దిక్షణాలు... కళ్లుమూసుకున్నాడు అతను. కాని ఉండలేకపోయాడు. వెనక్కి పరిగెత్తాడు. అలవొడ్డుకు వచ్చి విరిగిపోయింది. మళ్లీ వెనక్కి వెళ్లిపోతూ అతని కాళ్లముందు ఆ కాగితం పడేసి క్రమంగా నీళ్ళలో కలిసిపోయింది.

వరదరాజు ఆ కాగితంవైపు అలాగే కాసేపు చూశాడు. తరవాత దాన్ని తీసి మళ్లీ జాగ్రత్తగా

జేబులో దాచాడు. అతని పిరికితనానికి అతనికే అసహ్యం వేసింది. మనసు సంక్షోభం చెందింది. ఇంత చేతకానివాడు అనుకోలేదు తను. తనలో ఇంత స్వార్థం ఉందనికూడా ఎప్పుడూ తెలుసుకోలేక పోయాడు. సామర్థ్యం లేనప్పుడు నడుంబిగించి ముందుకి ఎందుకు ఉరకాలి తను? అతనికి వెంటనే ఓ అనుమానం కలిగింది. తను రాధని చూడకముందు ఇంత దుర్బలుడు కాదేమో! రాధ! రాధకోసం చావాలనుకున్నాడు. కాని...

అతను ఆలోచిస్తూ నడుస్తూ ఓ యింటిగుమ్మం ముందు ఆగాడు. తలుపు తట్టబోయి మళ్లీ తటాలున ఆగిపోయాడు. తను అసలు ఇక్కడికెందుకు, ఎలా వొచ్చాడు? బుద్ధిపూర్వకంగా రావాలని అనుకోలేదు. కళ్లూ, కాళ్ళూ అంతరాంతరాలతో సరీకా! ఒక క్షణం అలా నిలబడి వరదరాజు వెనక్కి తిరిగి చరచర నడిచిపోయాడు. అతను ఆ ఇల్లుదాటి పదిఅడుగులు వేశాడో లేదో, ఆ ఇంటితలుపు తెరుచుకుంది. రాధ వీధివాకిటనుంచుని యథాలాపంగా ఇంటిముంగిట చూసే సరికి పాదాల గుర్తులు కనిపించాయి. అవి తనవి మటుకు కాదు. ఒకగంటకింద కొద్దిగా కురిసి వెలిసిన వాన ఆ విషయం స్పష్టంగా చెబుతోంది. ఇంటి వరకూ వచ్చి తనని పిలవకుండా ఆ పెద్దమనిషి ఎవరో ఎందుకు వెళ్లిపోయాడో అర్థంకాక ఆమె తలెత్తి వీధి వైపు చూసింది. వరదరాజు బరువుగా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ వెడుతున్నాడు. రాధ గుండె వేగంగా కొట్టుకుంది. సందేహంలేదు. అతను వరదరాజే. వెనక్కి దువ్విన క్రాపు, ఖద్దరుగుడ్డలు, ఆ నడక తీరూ-సర్వస్వం పోగొట్టుకున్నవాడిలా ఎప్పుడూ బరువుగా అడుగులు వేసే ఆ స్వరూపం, అతను వరదరాజే నని ఘంటాపథంగా చెబుతున్నాయి. రాధ అతని వైపు కన్నార్పకుండా అలాగే చూడసాగింది. విరాగిలా సాగిపోతున్న అతన్ని చూసి ఆమెకి ఒకక్షణం జాలివేసింది. మరుక్షణంలో ఆమె హృదయం కంపించింది - ఏ తలపైతే తను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోకుండా ఉండలానికీ, ఏ నిజమైతే తను అబద్ధం మాత్రమేనని అసహజంగా సరిపెట్టుకోటానికి ప్రయత్నిస్తోందో ఆ తలపు, ఆ నిజం వెంటనే ఆమె స్మృతిలో మెరుపుల్లా మెరిశాయి. వరదరాజు తనభర్త.

రాధ భావశూన్యంగా అతనివైపు చూస్తూ నిలబడింది. వరదరాజు క్రమంగా దూరమవుతున్నాడు. ఆమె హృదయంలో ఏమూలో దాగిన ఆశాభావం క్రమంగా అదృశ్యమౌతున్నట్లుగా ఆమె అనుభూతి పొందింది. క్షణంసేపు లోకంలో తనకంటె దుర్భాగ్యులు ఎవరైనా ఉన్నారా అనే సందేహం కలిగిందామెకి. అసలు తను పత్రికలో 'స్వీయచరిత్ర' ఎందుకు రాయాలి? అంతకంటె సముద్రంలో పడి చచ్చిపోతే బావుండేది! రాధ మనసులో గతించిన సంఘటనలు ప్రతిబింబించాయి. వరదరాజు తనని ఉద్ధరించటానికి వొచ్చినదేవు డనుకుంది. ఎందుకో అతన్ని చూడగానే తనకి అతనిమీద సదభిప్రాయం కలిగింది. కాని మనస్సు ఇలా వంచిస్తుందని ఏమాత్రం సూచనగా తెలిసినా...

"పత్రికలో మీ దైన్యచరిత్ర చదివాను" అన్నాడు అతను. అతనిముఖంలోను వ్యక్తమైన సానుభూతికిహృదయంలో నిండినదయతో. సంబంధం లేదనుకోటానికి తగిన ఆధారం ఏమీ తనకి దొరకలేదు.

"నాలాంటివాళ్లు ఎంతమందో!"

అతను కొంచెంసేపు ఏమీ మాట్లాడలేదు. తరవాత సూటిగాఉపోద్ఘాతం ఏమీలేకుండా అన్నాడు.

"నేను యథాశక్తినిమీకు సహాయంచెయ్యదల్చుకున్నాను."

తను ఏమీమాట్లాడలేకపోయింది. హృదయంలో కృతజ్ఞతాభావం నిండి, తోణికి తనముఖంలోనించి బయటికి వస్తోందని అతను గ్రహించటానికికూడా అవకాశంలేదు. అతను తనవైపుచూసి మాట్లాడటం లేదు. రాగానే, ఏ ఒక్కసారి చూశాడో, అంతే. పాపం, ఎంత నమ్రత!

"అయితే, ఇందుకు మీ సహాయం చాలా అవసరం."

"ఏం సహాయం?" తనకే వినపడకుండా అంది.

"చెబుతాను. నన్నుచూస్తే మీకు ఎలాంటి అభిప్రాయం కలుగుతోంది?"

"మీరు చాలామంచివారు. ఇతరుల కష్టసుఖాలు వినిపించుకోటానికే 'టైం' లేక 'స్వార్థం' వెంటపరిగెత్తే మనుష్యుల్లో మీలాంటి ఆదర్శవాది ఉండటం..."

"పొగడకండి. నేను అడిగింది అదికాదు. నేను ప్రపంచంతో సంబంధం ఉన్న మనిషిలా కనిపిస్తున్నానా?"

"చాలా నిర్లక్ష్యంగా ఉన్నారు. కారణం ఏమిటో..."

"నేను విరాగిని."

తను విస్మయంగా చూసింది అతని వైపు. నలిగి, మాసిన దుస్తులతో, పెరిగినగడ్డంతో, సంస్కారంలేని క్రాపుతో కృశించిన దేహంతో ఉన్న అతన్ని చూడగానే మొదటే తనకి కొద్దిగా ఆశ్చర్యం వేసింది.

"ఇంత చిన్నవయసులో..."

"కారణం ఉంది. అదంతా ప్రేమగాథ. మిమ్మల్ని విసిగించను. సూక్ష్మంగా చెబుతాను. ప్రేమించి, విఫలప్రేమతో భగ్నహృదయుడినై జీవితం ఎడారిలో ఒంటరిలా గడుపుతున్నాను. నాకు ఎవరూ లేరు. పదివేలరూపాయల ఆస్తిఉంది. అది అమ్మేసి ఆ డబ్బు మీకిచ్చేసి నేను ఏ హిమాలయాలకో వెళ్లిపోతాను. నా జీవితంలో నా వల్ల ఎవరికీ సుఖం లభించలేదు. కనీసం ఒక కష్టజీవికైనా సహాయం చెయ్యగలిగానన్న తృప్తి ఉంటే చాలు."

తను ఆ మాటల్ని వెంటనే నమ్మలేకపోయింది. ఏం జరుగుతుందో ఊహించుకోలేకుండా ఉంది.

"కాని..." ఏదో అనబోయింది.

"దయచేసి మీరు నాకేమీ సలహా చెప్పవద్దు." అతను తీక్ష్ణంగా అన్నాడు. అతని ధోరణికి తను స్తబ్ధురాలైంది.

"నేననేది..."

"నాకు తెలుసు. నా కర్తవ్యం నాకు తెలుసు. మీరు ఒప్పుకోకపోతే ఇంకొకరికి ఇచ్చేసి పోతాను. నా లక్ష్యం ఏమిటో నేను నిర్ణయించుకున్నాను. అది మారబోదు. నేనడిగే ప్రశ్నలకి సూటిగా సమాధానాలు చెబితే, మీ 'టైం' అనవసరంగా వృధా కాదు" దృఢంగా అన్నాడతను. తనకి కొంచెం దెబ్బతగిలిన మాట నిజంకాని, అంతా తనకోసమే కదా! అంతవరకూ ఆ వ్యక్తి ఎవరో కూడా తనకి తెలియదు. ఇవాళ ఉచితంగా పదివేలరూపాయలు ఇస్తానంటున్నాడు. తనకి మతిపోతోంది.

"మీరు మాట్లాడేది నేనర్థం చేసుకోలేకుండా ఉన్నాను."

ఏం మాట్లాడుతుందో తనకే తెలియదు.

"ఇందాక చెప్పాను. ఆస్తి స్థిరాస్తి రూపంలో ఉందని."

"ఊఁ."

"అది ఇంకా నా స్వాధీనంలోకి రాలేదు."

"అయితే..."

"అది నా స్వాధీనంలోకి రావటానికి ఒకషరతు ఉంది."

"ఏమిటి?"

"నేను 'ఫలానా' అమ్మాయిని ప్రేమించానని, అది ఫలించలేదని మా నాన్నకి తెలుసు. వివాహం చేసుకోమని ఆయన నన్ను చాలా బలవంతపెట్టారు. అది జరగనిపని. నామూలంగా ఆయనకి చాలా కష్టం కలిగింది. ఎంతో బాధపడ్డాను. ఏం చెయ్యను? నా మూలంగా మరోజీవి జీవితాంతం దుఃఖించటం నేను ఎలా సహించగలను? చివరికి మా నాన్న ఆఖరిప్రయత్నంగా తన స్వార్జితమైన స్థిరాస్తి విల్లు రాస్తూ, అది నేను వివాహం చేసుకున్నపక్షంలో నే నాకు చెందుతుందని రాసి, దానికి ట్రస్టీలని ఏర్పరిచారు. అదీ పరిస్థితి."

అతనివృత్తాంతం వింటుంటే తనకి జాలివేసింది. ఆ పితృహృదయం ఎంతగా బాధపడ్డదో!

కొంచెంసేపటిదాకా ఎవరూ మాట్లాడలేదు. తరవాత అతనే అన్నాడు.

"ఆఆస్తి నాకు సంక్రమించటానికి 'వివాహం' అడ్డువొచ్చింది."

"అయితే .."

"అవును. నాకుఇష్టంలేకపోయింది. ఆస్తికోసం నేను బతకటంలేదు. అయినప్పుడు అది ఎలా పోతే నాకేం? కాని ఇప్పుడు చింతిస్తున్నాను. ఆస్తి ఉండీ, ఇతరులకి సహాయం చెయ్యలేకపోతున్నానని."

మరయితే తనకి పదివేలుఇస్తానని ఎలా వాగ్దానం చేశాడు? తనకోసం అతను ఇప్పుడు పెళ్లిచేసుకుంటాడా? అయితే ఆమెగతి ఏం కాను?

"ఆ షరతు నెరవేరితేకాని అది నాకు లభ్యం కాదు. ముక్కుకు సూటిగా చెప్తున్నాను. మీరు ఒప్పుకుంటే మనం 'రిజిస్టర్డ్ మేరేజి' చేసుకుందాం. ఆస్తిరాగానే మనం విడిపోదాం. తరవాత హిమాలయాలకి వెళ్లిపోతాను" అతను తన కళ్లల్లోకి మొదటిసారిగా చూశాడు. తనుకూడా అదేసమయంలో చూసింది. కొద్దిసేపటికిందట అతనిమీద తనకున్న సదభిప్రాయం అంతా మంచులా కరిగిపోతోంది. ఇదంతా ఒకనటన అన్నమాట. ఇంకా అతనెంతో ఉదారహృదయుడు అనుకుంది.

తనవైపు అతను ఇంకా అలాగే చూస్తున్నాడు. తను కళ్లు దించింది. ఏం సమాధానం ఎలా చెప్పాలో తను ఊహించుకుంటోంది.

"ఇందులో మీరు అనుమానపడాల్సిందేమీ లేదనుకుంటాను. మీరు చదువుకున్నవారు. ఎంతో కష్టదశలో ఉన్నారు. 'సెంటిమెంట్స్'తో అంతగా కుస్తీపట్టక్కర్లేదనుకుంటాను. బతుకుముందు ముఖ్యం-మీలాంటివాళ్లకి. ఎంతో జీవితం ముందుంది. అనుభవించాల్సిన ఆనందం ఇంకా మొదలుకాలేదు. ఈ డబ్బుతో మీ ఇష్టం వొచ్చినంతవరకు చదువుకోవచ్చు. తరవాత జీవితంలో స్థిరపడొచ్చు."

ఏవేవో భావాలు తన మెదడులో దొర్లిపోతున్నాయి.

"నా మాటల్లోని నిజాయితీని మీరు అనుమానించాలిసిన అవసరం లేదు. డైవోర్సుపిటీషన్ మీదకూడా ఇప్పుడే సంతకం పెట్టి మీకిచ్చేస్తాను. ఒక సాంకేతికమైన చిక్కు తొలగించుకోటానికే ఇలా చేస్తున్నామనే భావంతో మనం ప్రవర్తించలేమా"

తను వింటోంది. తనకేమాత్రం ఇష్టంలేని సంభాషణ అయినా మట్టిబొమ్మలా మాట్లాడకుండా నుంచుని ఉంది. పరుషంగా 'వెళ్లిపొ'మ్మని అనాలనుకుంది కాని యేదో తనని మాట్లాడకుండా అడ్డుపెడుతోంది.

"అసంభవమనుకుంటున్నారా?" వివాహం పవిత్రమైన బంధం అని నేను ఒప్పుకుంటున్నాను. దానిని కేవలం ఆర్థిక ప్రయోజనాలకోసం వినియోగించుకోటం నైతిక విలువల పతనమని మీరనుకుంటున్నారనీ నాకు తెలుసు. కాని ఆర్థికంగా విలువలేని వాళ్ల జీవితాలు దుర్భరంగా చేసిన ఈ భౌతికప్రపంచంలో, తిండీ, బట్టా, ఇల్లూకూడా కరువై నామమాత్రంగా బతికిఉన్నామని సంతృప్తిపడటంకంటె ఏ విధంగానో సమస్యాపరిష్కారానికి మనమీద మనం నమ్మకం కుదుర్చుకుని ప్రయత్నించటం మంచిదనుకుంటాను. ఏమంటారు ?"

అతని వాగ్ధోరణికి తను కొంచెం చలించింది. అతను ఆవేశంగా, నిష్కల్మషంగా కనిపించేలా మాట్లాడుతుంటే తను మూఢంగా తిరస్కరించటం తన విజ్ఞానానికి, తన విజ్ఞతకి ఏమంత ఘనం ? తటపటాయిస్తూ అంది. "కాని..."

"నేను నిష్కల్మషంగా చెబుతున్నాను. ఈ నామమాత్ర వివాహం అయినతరవాత మళ్లీ మిమ్మల్ని నేను కలుసుకోటం డబ్బు మీకివ్వటానికి వొచ్చే రోజునే. ఆ పని అయింతరవాత నా దారిన నేను పోతాను. నన్ను నమ్మటానికి మీకేమీ అభ్యంతరం లేదనుకుంటాను."

అతని ప్రవర్తన కేవలం నటనే అయితే అంత ఆత్మవిశ్వాసం ఉట్టిపడేలా ఎలా మాట్లాడగలడు ? తనకిసహాయం చెయ్యటంకోసం అతను అంత కష్టపడటం చూసి తను మనస్ఫూర్తిగా అతన్ని నమ్మింది. కాని అతనే మళ్లీ అన్నాడు.

"అయినా మిమ్మల్ని నిరాధారంగా నన్ను నమ్మమని అడుగను. రిజిస్ట్రారు ఆఫీసులో 'విల్లు' కాపీకి దరఖాస్తు పెడతాను. మీరే స్వయంగా అది చూసి నా ఋజుప్రవర్తనని నమ్మగలరు. తరవాత నేను ఫలానా అని కూడా మన కరణంగారిచేత ఋజువు పరుస్తాను. ఇంకా ఏమైనా మీకు అనుమానాలున్నాయా ?"

ఇహ తనేం మాట్లాడగలదు ? అతనివైపు అలా గుడ్లప్పగించి చూడటంకంటె ఏమీ చెయ్యలేకపోయింది. తను మాట్లాడకపోవటం చూసి అన్నాడు అతను.

"మీరు 'సెంటిమెంటల్'గా ఫీలవుతున్నారనుకుంటాను. బాగా ఆలోచించండి. మీ ఇష్టం. కాని వ్యవహారం త్వరగా తెమిలిపోతే బావుంటుంది. నా దోవన నేను పోతాను-ఈ బాహ్య ఆకర్షణలూ, కృత్రిమవాతావరణం, నిరంతర సంసారజంజాటం లేని ప్రశాంతస్థలంలోకి."

అంతర్యుద్ధాన్ని ఆకస్మాత్తుగా ముగించి అంది తను "మిమ్మల్ని నమ్ముతున్నాను. మీ ఇష్ట మొచ్చినట్టు చెయ్యండి."

అతను తన కళ్లలోకి చూశాడు. ఎంతో జాలి ఆ కళ్లలో ప్రతిఫలించినట్టుగా తను అనుకుంది. నీళ్లు కూడా తిరిగాయని తన అనుమానం.

అన్నట్టుగా అతను అన్ని ఋజువులు చూపించాడు. ఏదో చూసింది. తనకేం తెలుసు ? అయినా అతను మంచివాడనీ, మోసగాడు కాడనీ అతన్ని చూస్తేనే తెలుస్తోంది. లేకపోతే అంతనదురూ బెదురూ లేకుండా ఆత్మవిశ్వాసంతో, కేవలం వ్యవహారరీత్యా మాత్రమే మాట్లాడుతూ ఎలా ప్రవర్తించగలడు ? ఇంటియజమాని బాకీ తీర్చటానికి రెండువందలూ, మరో రెండువందలు ఖర్చుకీ ఇచ్చాడు. కేవలం యాంత్రికంగా స్వీకరించింది. చెయ్యకూడని పని

చేస్తున్నట్టుగా బాధపడ్డది. కాని ఆ నిస్సహాయ స్థితిలో దొరికిన ఆ కాస్త ఆధారం ఎలా వొదులు కోటం ?

పెళ్లిఅయింది. అన్నీ తెలిసిఉండీ, ఫలితం ఎలా ఉండటానికి అవకాశం లేకపోలేదో ఆలోచించి కూడా ధైర్యంగా ముందుకి ఉరికింది. తనేం తప్పు చేసింది ? లోకం తనని ఒంటరిగా, ఏమీ సంబంధం లేనట్టుగా వొదిలి తనదారి తను చూసుకోకుంటే ఏం చెయ్యగలదు ? అయినా తను బాధపడుతూనేఉంది. ఆ రోజునించీ తనకి మానసికంగా శాంతి దూరమయింది. నెలా, రెండూ, మూడూ, నాలుగు నెలలు గడిచాయి. అప్పటిదాకా ఆశతో ఎదురుచూసింది. మరో నెల ఆశ, నిరాశల తెరమరుగులతో గడిపింది. ఆస్తి రావటానికీ, అమ్మివేయటానికీ ఇన్ని రోజులు కావాలా ? ఒకవేళ కావాలిసివొచ్చినా ఉత్తరం ముక్క రాయొచ్చు కదా ! పెళ్లిఅయిన తర్వాత మళ్లీ కనిపించకపోతే ఎంతో నిజాయితీ కలవాడని మెచ్చుకుంది. డైవోర్సు పిటీషన్ కూడా తనచేతిలో పెడితే ఆదర్శవంతుడనుకుంది. అది ఉపయోగించే పద్ధతి తనకి తెలీదు. అయినా ఫరవాలేదు. కనుక్కోవచ్చు. కాని ఇంతవరకూ వొచ్చి ఇప్పుడు తొందరపడితే...

ఎదురుచూస్తూనే ఉంది, నిరాశగానే అయినా. తన అమాయకత్వానికి తనకే నవ్వొస్తోంది - అంత విచారంలోకూడా. బాహ్యవిలువల్ని నమ్మమని ఎవరు చెప్పారు ?...ఆ వరదరాజు ఎప్పుడో తన దగ్గరకి రాకతప్పదు. రాకపోతే మోసం చెయ్యటంలో అర్థంలేదు. ఒక దీర్ఘమైన ఘాటైన ఉపన్యాసం తయారుచేసుకుంది-మనసులోని కసిఅంతా మాటల్లో ఇరికించి.

ఇన్నాళ్లకి కనిపించాడు. రాధ అతనివైపు కోపఘూర్ణితంగా అలాగే చూస్తూ నిలబడింది. ఏం సాకు చెబుతాడో చూడాలి. ఇహ అతని మాయమాటలకి లోబడటం వొట్టిది. నిశ్చితమైన మనసుతో రాధ లోపలికి పోవటానికి వెనక్కి తిరిగింది. ఆ తిరగటంలో ఇంటిముందరి పాదాలగుర్తులు మళ్లీ కనపడ్డాయి. ఇంటిదాకావొచ్చి అతను తనతో మాట్లాడకుండానే ఎందుకు వెళ్లిపోయినట్టు ? బహుశా ధైర్యం చాలలేదేమో ! ఇంతలో ఆమెకి తటాలున ఒ విషయం జ్ఞాపకం వొచ్చింది. డబ్బు తీసుకువస్తే గాని అతను మళ్లీ తనదగ్గరికి రానన్నాడు. ఆ విషయం అకస్మాత్తుగా జ్ఞాపకంవొచ్చి మాట నిలబెట్టుకోటానికి అలా వెళ్లిపోయాడేమో ? ఇంతవరకూ ఆలస్యం కావటానికి బహుశా ఏదైనా చిక్కు వచ్చి ఉండవచ్చు. ఆ విషయం చెప్పిపోవటానికి వచ్చి మళ్లీ మనసు మార్చుకున్నాడా ?

రాధ నిట్టూర్పు విడిచింది. తను అతన్ని అనవసరంగా సమర్థిస్తోంది. తన ఈ తెలివితక్కువతనమే ఇంతవరకు తెచ్చింది. ఇంకా ఆ పిచ్చిఊహాలు తనని వదలటంలేదు. రాధకి తనమీద తనకే వెర్రి కోపం వచ్చింది. ఆ కోపంలో తనకి శాస్తి కావలసిందేనని అనుకుంది. మళ్లీ తన నిస్సహాయత జ్ఞాపకం వొచ్చి కళ్లనీళ్లు పెట్టుకుంది.

శూన్యహృదయంతో, కన్నీటితో బరువెక్కిన రెప్పలతో అలా ఎంతసేపు గతాన్ని స్మరిస్తూ, భావిని ఆలోచించి భయపడుతూ, గోడకి జేరగిలబడి ఉందో ఆమెకి తెలియదు. చిన్నదగ్గు వినిపించి ఉలిక్కిపడి చూసింది. అప్పుడప్పుడే ఆవరించిన చీకటిలో నీడలా ఎవరో మనిషిని చూసి భయంతో లేచి నిలబడింది.

"ఎవరు?" వెంటనే జవాబు రాలేదు. మళ్లీ ప్రశ్నించింది.

"నేను వరదరాజుని."

రాధముఖం ఒక్కసారిగా ఎర్రబడటం ఆ చీకటిలో అతను గమనించలేదు. మృదువుగా అన్నాడు "రాధా!" ఈ పిలుపుతో మిగిలిన కాస్త సహనం కూడా అమెకి అంతరించింది. కటువుగా "ఏం కావాలి ?" అంది. అతను విస్తుపోయాడు. మళ్లీ తేరుకుని, కొంచెం తటపటాయించి అన్నాడు. "దీపం లేదా ?" అత నామాటలు అనటం నిప్పుపెట్టెకోసం తడుముకుంటున్న రాధ, నిప్పుపుల్ల వెలిగించటం ఒకేసారి జరిగాయి. దీపం వెలుగులో వరదరాజు ముఖంవైపు తీక్ష్ణంగా చూసిందామె. అతను చాలా దీనంగా ఉన్నాడు. కాని ఈ సారి ఆమె మోసపోదల్చుకోలేదు. అతను ఎలా మొదలుపెట్టాలో తెలియక తడుముకుని అన్నాడు.

"మొదట రాకూడదనే అనుకున్నాను..."

"నాకు తెలుసు."

అత నామెవైపు ఆశ్చర్యంగా చూశాడు. "ఎలా?"

"నాకూ కళ్లున్నాయి."

తనురావటం ఆమె చూసిందన్నమాట. అయినా పిలవలేదు.

"తరవాత వొకసారి కనబడిపోవడమే మంచిదనుకున్నాను."

"నేనూ అదే అనుకున్నాను."

"ఏది ?"

"మీరలా అనుకోక తప్పదని..."

"ఎందుకని ?"

"అది స్పష్టంగా తెలుస్తూనే ఉంది."

"మీరేమనుకుంటూ ఏం మాట్లాడుతున్నారో నాకు తెలియటంలేదు. పోనీండి. వచ్చినపని క్లుప్తంగా చెప్పి వెడతాను." అతను ఆగాడు.

"మీరు చెప్పబోయేది ఏదో నాకు తెలుసు. ఎందుకు పాపం. మీ కనవసర శ్రమ."

"ఏం చెప్పబోతున్నాను ?"

"ఆ స్త్రీవ్యవహారంలో ఏదో అనుకోని చిక్కు వచ్చిందని..."

"మీకెలా తెలుసు."

"నేను బహుశా మీరనుకున్నంత తెలివితక్కువదాన్ని కానేమో."

"మీరు తెలివితక్కువవారని ఎవరన్నారు ?"

"చర్యలవల్ల తెలుపుతూఉంటే, ఇంకా అనటమెందుకు ?"

"మీకు కోపం రావటంలో అర్థం లేకపోలేదు. కాని నేను చెప్పేది..."

అతను ఇంకా తన తప్పు ఒప్పుకోకపోవటం చూసి రాధకి వొళ్ళుమండింది. కన్నీటితో ఎర్రనైన కళ్లు, కోపంతో మరింత ఎర్రబడ్డాయి. తీక్షంగా అతని వైపుచూస్తూ అంది.

"ఏమిటి మీరు చెప్పేది ?"

అ ఉగ్రరూపం చూసి వరదరాజు చకితుడై ఆమె వైపుచూశాడు. కోపంలో ఆమె పెదవులు వొణుకుతున్నాయి. సహజంగా సువర్ణచ్ఛాయలో ఉండే ఆమె ముఖవర్చస్సు రాగరంజితమై మరింత మనోహరంగా ఉంది. వరదరాజు కొంచెంసేపటివరకూ అలాగే దృష్టినిలిపాడు. ఒకక్షణం ఆమె కోపంగా ఉందనే సంగతి మర్చిపోయాడు. ఆ క్షణంసేపూ తను అక్కడికి ఎందుకు వొచ్చాడో అతనికి జ్ఞాపకం రాలేదు. అతను తనవైపు అలా పరకాయించి చూడటం చూసి రాధ ముఖం పక్కకి తిప్పుకుంది ఆమె అనదలుచుకున్నమాటలన్నీ అనలేకపోతోంది తను అనవసరంగా తొందరపడుతున్నదేమోననే అనుమానం ఆమెకి యింకా పోలేదు. ఏమైనా, అతను చెప్పదలుచుకున్నదేదో పూర్తిగా విని తను అనాలిసిన మాటలు అనటం మంచిదని తమాయించుకుంది.

రాధ ముఖం పక్కకితిప్పుకోటంతో వరదరాజుకి తన పరిస్థితి అర్థమైంది. తను ఏం చెప్పినా ఆమె నమ్మేస్థితిలో లేదు. మనుషులు మనుషుల్ని ఇంత అపనమ్మకంతో ఎందుకు చూడాలి? తను ఏం చెయ్యబోయాడు. ఏం చెయ్యదల్చుకున్నాడు ? ఏం చేస్తున్నాడు? తననిఆమె ఎందుకు నమ్మదు. మనుషులంతా ఇంతేనా? అతనికి రాధమీద ఉన్నట్టుండి అమిత కోపంవొచ్చింది. తను ఆమెకి బుద్ధిపూర్వకంగా ఏమీ అపకారం తలపెట్టలేదు. ఇకముందుకూడా ఏమీ చెయ్యదలచుకోలేదు కూడా. అయినప్పుడు ఆమె అనవసరంగా నీడని చూసి బెదరటం ఎందుకు? తనని తను నమ్మలేక ఆ అపవాదు పక్కవాడిమీద వేసే ఈ దౌర్బల్యం జయించలేక జీవితం దుఃఖభాజనం చేసుకునే ఇలాంటివారిమీద తను ఎందుకు కనికరం వహించాలి ?

వరదరాజు మెదడులో ఏహ్యభావం క్రమంగా వ్యాపించింది. పరులకష్టాల్ని ఆదుకోబోయాడు. అందుకే శిక్షింపబడుతున్నాడు ! ప్రపంచం ఇంత స్వార్థపూరితంగా ఎందుకు తయారవుతోందో తనకి పూర్తిగా తెలిసిపోయిందనుకున్నాడతను. స్వార్థం కోసం పాటుపడకపోవటంవల్లే గదా తను ఈ నిందని మీదవేసుకోవలసిరావటం. వొచ్చిన నింద రానే వొచ్చింది. ఇహ తను ఆమెకెందుకు భయపడాలి ? ఆమె ఏమనుకుంటుందో అని ఎందుకు మథనపడాలి ?

వరదరాజు మనసు భయానకంగా వక్రించింది. తను ఆమెభర్త. అతనిలో ఏవో శక్తులు విజృంభించాయి. "రాధా !"

రాధ ఆ స్వరం విని బెదిరి అతనివైపు చూసింది. తన స్వరం విని వరదరాజే దిగ్భ్రాంతుడైనాడు.

ఆ పిలుపులోనికోపం, కాఠిన్యం, అధికారం – అన్నింటినీ మించి దౌర్జన్యం అతని మనసుని చికాకుపరిచాయి. అవన్నీ కాక ఆ పిలుపులో మరేదోభావం- అవ్యక్తంగా, అస్పష్టంగా ఇమిడిఉన్న ఇంకేదో భావం వరదరాజు మానసవీథిలో గోచరించింది. తనలో ఇన్ని దుర్గుణాలు అణగారి ఉన్నాయని అతనెప్పుడూ అనుకోలేదు. ఎలా సాహసించగలిగాడు. తను ? అతని మనసు కుంగిపోయింది. పశ్చాత్తాపంతో ఆమెవైపు చూశాడు. రాధ ఏమీ అర్థంకాక

ఏమనాలో తోచక శూన్యంగా చూడసాగింది. అతనిలో ఒక్కసారిగా జాలికలిగింది. తన పరిస్థితి సరిగాలేదు. ఇహ ఇక్కడ ఉండకూడదు. అతను లేచి నుంచున్నాడు.

"క్షమించండి" అని మాత్రం అనేసి బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ గుమ్మందాటాడు. అతను పోవటం ఊరికే చూస్తూ ఉండటంకంటె రాధ ఏమీ అనలేకపోయింది. తను ఏదో తప్పుచేసినట్టుగానే ఆమె భావించుకుంది. ఆమెకి ఏమీ తోచలేదు. తనకి ఏమీ చేతకాదనీ, ఆలోచించి మనసుని పాడుచేసుకోటం, అవకాశాలని పాడుచేసుకోటంకంటె ఇంకేమీ చెయ్యలేదనీ ఒకనమ్మకం ఆమెలో పాతుకుపోతోంది. తను అలా మాట్లాడటానికి తగిన కారణం ఉందని ఆమెకి తెలియకపోలేదు. అయినాకూడా తనమీదే తప్పంతా తోసివేయబడటం ఎందుకో, అతను తన నామాత్రం ఎందుకు అర్థం చేసుకోలేడో ఆమెకి తెలియలేదు. పరుషంగా మాట్లాడవలసింది తను. కాని చివరికి అతనే తనని అధికారయుక్తంగా ఆజ్ఞాపిస్తున్నట్టుగా మాట్లాడగలిగాడు. రాధ నుదురు గట్టిగా పట్టుకుని కూలబడ్డది.

వరదరాజు నడుస్తున్నాడే కాని ఎటు పోతున్నదీ అతనికి తెలియదు. తను ఆమెని అలా పిలవటం ఎలా సంభవించింది? రాధ తీవ్రోక్తులు తనని కోపింపచేశాయా? ఆమె అలా మాట్లాడటంలో తప్పేముంది? తన వాగ్దానంప్రకారం తను నడవలేకపోయినప్పుడు ఆమె తన ప్రవర్తనని అనుమానించటంలో తప్పేముంది? అయినప్పుడు ఆమె - ఆ స్థితిలో ఉన్న ఏ స్త్రీఅయినా - తనని అలా ఎదుర్కోటంలో అసహజంకాని, అన్యాయంకాని ఏముంది? అసలు ఆమె అలా అనటానికి అవకాశం ఉందనే తనుకూడా అనుకొన్నాడు కదా! అకేందు కదా తను ఆమెతో చెప్పకుండా ఇన్నాళ్లు ఉంది. తన ప్రయత్నాలుకూడా ఆ ఉద్దేశంతోనే కదా చేసింది. అయినప్పుడు తను అతాత్తుగా కోపించటంలో అర్థంలేదు. ఇందులో ఇంకేదో రహస్యం ఉంది. ఆమె మాటల్లోని తీవ్రతకాకుండా, వాటిలో ప్రస్ఫుటంగా కనిపించే స్వార్థం తనకి కోపం తెప్పించింది. తను స్వార్థరాహిత్యంతో ఒకపని చేస్తున్నప్పుడు తనకి స్వార్థం అంటకట్టటంలో గల స్వార్థం చూసి తనకి వొళ్లుమండింది. కాని ఇందులోకూడా మళ్లీ ఇందాకటి చిక్కే వొస్తోంది. ఆమె అంత పరుషంగా మాట్లాడటానికి కారణం ఉందని తను ఒప్పుకున్నాడు. మరే స్త్రీ అయినా అలాగే ప్రవర్తించి ఉంటుందని కూడా ఒప్పుకుంటున్నాడు. అయినప్పుడు ఇందులో స్వార్థం ప్రసక్తిరాదు ఆమె తనమీద నిందవెయ్యటానికి ప్రయత్నించిందా? ఆమెభావం ఇదేనని వేరే చెప్పటమెందుకు. అసలలా మాట్లాడటానికి మూలకారణం అదే కదా!

అయితే తనకి కోపం తెప్పించింది. వీటిలో ఏదీ కాదు. వరదరాజుగుండె వేగంగా కొట్టుకుంది. దేవుడా! ఆమె మాటల్ని తరిచి తరిచి ఆలోచిస్తే ఏం లాభం? తప్పు తనమీద ఉంది! అవును. నగ్నంగా కనిపిస్తున్న నిజం తను ఇందాకటినించీ చూడదలుచుకోలేదు. తను అనుకున్నంత పవిత్రుడు కాడు వరదరాజు? అది దాచి లాభంలేదు. తను కేవలం మానవమాత్రుడు. మానవసహజమైన దౌర్బల్యాలూ, లోపాలూ తనకి లేకుండా ఎలా పోతాయి? తన హృదయం చితికిపోయిందనీ, తన మనసు లౌకిక సుఖాల్ని ఆశించదనీ, తను బతికీ మృతుడైనట్టేననీ భావించుకుంటున్నాడు. అది ఘోరమైన అసత్యం. రాధని చూసినప్పటినించీకూడా బహుశా, తన మనసు రహస్యంగా, తనకి తెలియనివ్వకుండా (!) ఆమెవైపు మళ్లింది. అందుకే ఎలాగైనా తను ఆమెని వశంచేసుకోవాలని అంతరాంతరాలలో కోరుకున్నాడు. అందుకే ఆమె మాటల్లో తప్పుపట్టటానికి ప్రయత్నించాడు. తప్పంతా ఆమెమీదికే తోసేయాలనుకున్నాడు. తనని నిందించినంత స్వార్థం కల స్త్రీపట్ల స్వార్థత్యాగం అవసరమని సరిపెట్టుకోటానికి చూశాడు. ఎలాగైనా దొరికిన అవకాశం వినియోగించుకోవాలని తనలో ఏవో శక్తులు సర్వవిధాలా ప్రయత్నించాయి. ఇంకానయం, త్వరలో మేల్కొన్నాడు. ఒక్కనిమిషం ఆలస్యం అయి ఉంటే ఆమె జీవితం ఏమయిఉండేదో! ఏమయినా, తనకి ఇప్పుడు గర్వంగా ఉంది. మానవసహజమైన దౌర్బల్యాలని మానవసహజమైన విజ్ఞానంతో ఓడించాడు.

ఎన్నోరోజులతరవాత ఆ రాత్రి వరదరాజు ప్రశాంతంగా నిద్రించాడు. నిద్రలో అతనికి చిత్రమైన కలవచ్చింది. పొగమంచు దట్టంగా వ్యాపించింది. చుట్టుపక్కల ఏ వస్తువూ కనిపించటంలేదు. అంతా అయోమయంగా ఉంది. తను తప్ప ఇహ ఎవరూ తన సామీప్యంలో సంచరించటంలేదు. తను ఎటు పోతున్నదీ తెలియదు. తనదారికి ఎక్కడా ఏదీ అడ్డం రావటంలేదు. కాళ్లకింద మృదువైన లతలెన్నో నలిగిపోతున్నట్టుగా ఉంది. తటాలున ఏదో గోతిలో జారిపడ్డాడు. అలా ఎంతసేపున్నాడో తెలియదు. క్రమంగా చుట్టుపక్కల వస్తువులు గోచర

మవుతున్నాయి. వెలుగు క్రమంగా వస్తోంది. తను ఒక్కడే కాదు - ఆ ప్రాంతంలో. ఇంకా ఎంతో మంది జనం హడావిడిగా తిరుగుతున్నారు. గట్టిగా కేక వేశాడు. ఎవరూ వినిపించుకోలేదు. మళ్లీ కేక వేశాడు.

కళ్లు నులుముకుని చుట్టూ చూశాడు వరదరాజు. చీకటిగా ఉంది. గోతిలో కాదు, పక్క మీద ఉన్నాడు.

ఈ సంఘటన తరవాత వరదరాజుకి ఆత్మపరీక్ష ఎక్కువైంది. రాధనిగురించి ఎక్కువగా ఆలోచించటం మానుకోదల్చుకున్నాడు. కాని పరాకుగా ఉన్న సమయంలోమనసులో రాధ ప్రతిబింబం ప్రత్యక్షమవుతోంది. ఆమెని మళ్లీచూడాలనే వాంఛ ఎక్కువౌతోంది. నిశితంగా ఆలోచించి అతను తీర్మానించాడు. తను రాధని ప్రేమిస్తున్నాడు. సందేహం లేదు. కాని ప్రేమ అంటే? మళ్లీ అతనికి డోలాయమానంగా ఉంది. రాధ అంటే తనలో ఏదో అనిర్వచనీయమైనఅభిమానం,ఏదోసన్నిహితమైనబాంధవ్యం తరాలనుంచి వొస్తున్నట్టుగా అనుభూతి, కలుగుతున్నాయి.'ప్రేమ'అంటే ఇంతకంటె మరేదీకాదని అతనికి తోచింది, కాని, రాధదగ్గిరికి తను ఎలా వెళ్లగలడు? తనని చూడగానే ఆమె తారాజువ్వలా ఐపోతుంది. ఆమెకిచ్చిన వాగ్దానంప్రకారం ఎలాగైనా పదివేలు సంపాదించి ఆమెచేతిలో పెట్టాలి. తనమాటలమీది విశ్వాసం వమ్ముకాలేదని ఆమె గ్రహించాలి. కాని పదివేలు ఎలా సంపాదించగలడు?

వరదరాజు, చేతిలోఉన్న కాస్త డబ్బూ గుర్రపు పందాలలో, ఖర్చుపెట్టి అదృష్టం పరీక్షించుకోవాలనుకున్నాడు. పరీక్షించుకుని తన దురదృష్టం నిరూపించుకున్నాడు. ఇహ తను చేయగలిగిందేమీ లేదు. రాధతో ముఖాముఖి మాట్లాడి పరిస్థితి ఆమెకి విశదపరచటంకంటె ఆచరణీయమైన పద్ధతి ఏమీ తోచలేదు అతనికి.

వరదరాజు వెళ్లేసరికి రాధ అలవాటుప్రకారం గత జలసేతుబంధనంలో నిమగ్న అయి ఉంది. అతన్ని చూడగానే జుగుప్సాభావంతో ముఖం చిట్లించుకుంది. అది గమనించగానే అతను చిన్నబుచ్చుకున్నాడు.

"ఏం కావాలి?" కటువుగా అడిగింది రాధ.

ఇంకేదో కావలసివొస్తే తను ఆమెదగ్గిరి కెందుకు రావటం.

"దురదృష్టవశాత్తూ నా వాగ్దానం అనుకున్న ప్రకారం నెరవేర్చుకోలేకపోయాను."

"ఇహ ఆ విషయం ఎత్తకండి."

"నా మీద ముందే మీరు దురభిప్రాయం కలిగించుకుంటే ఏం లాభం? పరిస్థితుల్ని తెలుసుకుని మంచిచెడ్డలు పరిశీలించటం విజ్ఞులలక్షణం. సావధానంతో విమర్శనకి పూనుకోటం బుద్ధిమంతుల లక్షణం."

"ఇప్పుడు మీరు లక్షణగ్రంథాలు తిరిగెయ్యక్కర్లేదు."

"మీరు విన్నా వినకపోయినా రెండుముక్కలు చెప్పి పోదల్చుకున్నాను."

"చేసిన అపకారం చాలక ఇంకా నన్నెందుకు బాధిస్తారు?"

వరదరాజుకి కోపం రావటంలేదు. కాని విసుగుదలతో బుర్ర గోక్కున్నాడు.

రాధ ఉద్రేకం ఆపుకోలేకపోతోంది.వరదరాజు అనుకున్నదంతా చెప్పటానికి సందేహిస్తున్నాడు. కాని ఏదో తేల్చివెయ్యటం మంచిదని తోచిందతనికి, అన్నాడు.

"మీరు నన్నిలా అనుమానించటంలో అర్థం ఉంది. అందుకు నేను కోపగించుకోను. ఆ స్థితి విషయంలో అనివార్యమైన చిక్కు రాకపోతే నా మంచితనం నిరూపితమై ఉండేది. అసలీ ఆ స్థితికి..."

"ఈ కుంటిసాకులు నేను వినను" దృఢంగా అందిరాధ.

అతను ఆమెవైపు సారి చూసి, "పోనీ ఆ విషయం చెప్పనులెండి" అన్నాడు.

"ఏ విషయమూ మీరు చెప్పనవసరంలేదు. నన్నిలా బతకనియ్యండి."

"మీకంత కష్టం కలిగిస్తున్నానని నాకు తెలియదు. మీరు నన్నెంత తృణీకారభావంతో చూస్తున్నారో, నేను మిమ్మల్ని అంతకంటె ఎన్నోరెట్లు ఎక్కువగా..." అతను వాక్యం పూర్తిచేసేముందు ఆమె కళ్లలోకి సూటిగాచూస్తూ భావోద్రేకంతో నెమ్మదిగా, దృఢంగా, నిజాన్ని బయటపెడుతున్నట్టుగా అన్నాడు—"ప్రేమభావంతో చూస్తున్నాను."

ఈమాటలతో రాధసహనానికి ఆఖరిపట్టుకూడా విడిపోయింది. ఇన్నాళ్లనించీ తను అనుమానించినా

గట్టిఆధారం లేకుండా నిందించటం తొందరపాటును వ్యక్తం చెయ్యటమేననే ధోరణిలో మాట్లాడుతూ వొచ్చింది. ఇప్పుడు మనిషి అసలురంగులలో బయటపడ్డాడు. ఆమెలో అవమానం, అసహనం, అభిమానం' క్రోధం, జుగుప్స అన్నీ మూర్తీభవించాయి. తనని తానే మర్చిపోయి మండేకళ్లతో నిప్పులవర్షం కురిపించింది. పెదవులు వ్యంగ్యంగా వరదరాజుని చూసి పకాలున నవ్వాయి.

"నిస్వార్థ ఋషిపుంగవులుకి హిమాలయాలమీద భ్రమ తొలగిపోయినట్టుంది."

వరదరాజు ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆమె నవ్వు అతనిగుండెల్లో గుచ్చుకుంది. రాధ తటాలున నవ్వు ఆపేసి గంభీరంగా, తీక్ష్ణంగా శక్తులన్నీ కూడదీసుకుని దులిపెయ్యసాగింది.

"మనిషిలో స్వార్థంకంటె మాటలలో తేనె ఎక్కువ ఉంటుందని నాకు తెలీదు, మీతో పరిచయం అయ్యేదాకా. మా ఇంటి యజమానిని స్వార్థపరుడని తిట్టాను. కాని అతను చెయ్యదలచుకున్నదేదో స్పష్టంగా చెప్పి చెయ్యటానికి సిద్ధపడ్డాడు. ఆర్థికంగా నా హీనస్థితిని తన స్వార్థానికి ఉపయోగించుకోవాలనుకున్నాడు. అది ఎంత హేయమైనా, దాంట్లో తెరమరుగు వ్యవహారం లేదు. నమ్మకద్రోహం లేదు. తేనెమాటల వెనకాల విషగుళికలు లేవు. దొంగసాకులు లేవు. నాటకం లేదు. వేషాలు లేవు. పిరికితనం లేదు. రాత్రి కన్నంవేసే దొంగకంటె బందిపోటు దొంగ నయం. చేసేది బహిరంగంగా చెయ్యటం ఉత్తమం. వలలుపన్ని ఉచ్చులు బిగించే కిరాతకుడికంటే, తుపాకితో కాల్చి చంపే వేటగాడు నయం.

"ఒక నిస్సహాయ స్త్రీని లోబరచుకోటంకోసం ఇంత ప్లాను కావాలా? ఇంత తెలివితేటలు కావాలా? ఇన్నిరోజులు కాచుకుకూచోవాలా? ఇంత కొంగజపం చెయ్యాలా? ఇంత కష్టపడి దొంగవేషం వేసుకోవాలా? ఇంత కుతంత్రం పన్నాలా?

నాలో ఏం చూసి ఇన్నిబాధలు పడ్డారు? పాపం, ప్రేమించారా? ప్రేమించి వివాహం చేసుకోటం సాధ్యంకాకపోయేసరికి, వివాహం ఏ విధంగానైనాముందే చేసుకుని తరవాత తీరిగ్గా ప్రేమిద్దామనుకుని ఇలా చేశారా? ఎంతశ్రమ! శ్రమపడ్డ తరవాత ఫలితం దక్కకపోతే ఆత్మహత్య చేసుకోడానికి సిద్ధపడతారేమో! నాకెందుకు ఆ పాపం మీ ఇష్టం వొచ్చినట్టు చేసుకోండి. ఎలాగైతే ఏం మీ తంత్రం పారింది. చట్టంరీత్యా నేను ఏమీ చెయ్యలేను. అది మీకూ నాకూ కూడా తెలుసు.

మనిషి ఎవరినైనా నమ్మవచ్చుకాని మనిషిని మాత్రం నమ్మకూడదనే వాక్యం నిజంచేశారు. నమ్మకద్రోహం మరేమంత కష్టం కాదనికూడా కష్టపడి ఋజువుచేశారు."

వరదరాజు తలవొంచుకు కూచున్నాడు. రాధ అనే ప్రతిమాటా అతనిగుండెలో గుచ్చుకుంటోంది, అయినా ఏమీ అనలేదు. అతని మౌనం ఆమెకి మరింత దుస్సహంగా ఉంది. ఎంతఘాటుగా, సూదిపోటు మాటలన్నా ఆమెకి కసితీరటంలేదు. పదాలు దొరకటంలేదు. ఆవేదన, ఆవేశం ఉపశమించలేదు. పదాల అభావంవల్ల అవి బయటపడే మార్గంలేక కన్నీరుగా మారి ఏకధారగా ప్రవహించసాగాయి.

"నేను మీకేం అపకారం చేశాను? అసలే కష్టాలతో పోరు భరించలేకుండా ఉన్న నా మీదే మీ సామర్థ్యం ఉపయోగించాలా? ఏమీ చెయ్యలేని నిస్సహాయస్థితిలో ఉన్నాననే కదా మీరిలా ధైర్యం చెయ్యగలిగారు. మీరు చెయ్యదల్చుకున్న ఆ మిగతా కార్యక్రమంకూడా చేసెయ్యండి. ఏమయినా భరించటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. ఎందుకలా చూస్తారు? మీరు చేతకానివారు కారు. "ఏమిటీ వాగుడు?" అని గద్దించండి. బెదిరించండి. మీ అధికారం చలాయించుకోండి. మీ ఆధిక్యత ప్రదర్శించుకోండి. మీరేం చేసినా చెల్లుతుంది కదా. అడ్డుపెట్టేదెవరు? అడిగేదెవరు? ఒక్క ఆడది మిమ్మల్నే చెయ్యగలదు?..."

వరదరాజుకు ఖాన నెత్తురుచుక్క లేదు. అవమానంతో అతను కుంగిపోయాడు. రాధమీద అతనికి కోపం రావటానికి ఆస్కారంలేదు. ఆమె ఏమన్నా అందులో ఆశ్చర్యపడాలిసింది లేదని ఇదివరకే తను తెలుసుకున్నాడు. తనమీద తనకే కోపం వొచ్చింది. తను ఎంత సిగ్గులేకుండా ప్రవర్తించగలిగాడు! తను ఇన్నాళ్లనించీ బతికిఉంది. ఇలా ఘోరంగా అవమానించబడడానికేనా?

"మీ పాదాలకి శతసహస్ర నమస్కారాలు. దయచేసి ఇహనింపైనా నన్నిలా బతకనివ్వండి. నా జీవితం ఎలాగూ ధ్వంసంఅయింది. ఆ బతకాలిసిన నాలుగురోజులూ అయినా కొంచెం శాంతి ఉండనివ్వండి నాకు."

వరదరాజు ఆమెముఖంవంక తేరిపార చూశాడు. ఆమెచీరచెరగు నోటికి అడ్డంపెట్టుకుని పొంగిపొర్లే

(01)

దుఃఖం ఆపుకుంటోంది. ఆ దృశ్యంచూసి అతని మనసు వికలమైంది. ఆమె దగ్గరగా వెళ్ళి అనునయించాలనే గాఢవాంఛ కలిగిందతనికి. లేచి నుంచున్నాడు. రెండడుగులు ఆమెవైపు వేశాడు. ఆమె బెదురు చూపులుచూసి తటాలున లోపలిగదిలోకి వెళ్లి తలుపు దిఢాలున వేసుకుంది.

ఒకక్షణం వరదరాజు తను ఏ లోకంలో ఉన్నాడో మర్చిపోయాడు. ఆ క్షణంలో తను మరణిస్తే బావుండుననుకున్నాడు. కొంచెంసేపు అలాగే నిలబడి, మూసినతలుపువైపు శూన్యంగా చూసి వెనక్కి తిరిగి ఇల్లుదాటి రోడ్డుమీదికి నడిచాడు. రాధ అన్నమాటలు అన్నీ అతనికి జ్ఞాపకం రాసాగాయి. తను కిరాతకుడుగా, దొంగగా, వేషధారిగా హృదయంలేని రాతిబొమ్మగా చిత్రించబడ్డాడు. అవును. కారణం ఏమైతేనేం. తను ఇచ్చిన మాటల నిలబెట్టుకోలేకపోయాడు. దానివల్ల కలగబోయేదుష్ఫలితం తనకి తెలియనిది కాదు. ఇచ్చినమాట ఏ పరిస్థితిలో అయినా నిలబెట్టుకోగల శక్తిలేని తను అసలు ఎందుకు రంగంలోకి దూకాలి. మానంకంటె ప్రాణం ఎక్కువగా చూసుకున్నాడు. ఫలితం అనుభవించాడు.

వరదరాజు. తను ఈ ప్రపంచంలో ఇంకా బతికిఉండాలిసిన అవశ్యకత ఏమిటో బోధపడలేదు. జీవితం ఎడారివంటిదని తెలుసుకునీ, దూరాన ఏదో కనబడితే పచ్చికబయలు అని భ్రమించాడు. మోసపోయాడు. అపహాసించబడ్డాడు. తను వొట్టి అబద్ధాలకోరుట! అన్యాయంగా ఓ స్త్రీని వంచించటానికి పూనుకొన్న నమ్మకద్రోహిట? అతని శరీరం జ్వలించిపోతోంది. ఈ అబద్ధం ఇహ ఎంతో కాలం ప్రచారం కావటానికి వీల్లేదు. నిజం నిప్పులా బయటపడాలి.

అతను సరాసరి ఇంటికి వెళ్లి కాగితం, కలం తీసుకున్నాడు. రాధరూపం అతనికళ్లముందు సాక్షాత్కరించింది. విషాదంగా నవ్వాడు.

"ప్రియమైన రాధా,

ఈ ఉత్తరం పూర్తిగా చదువుతారని ఆశిస్తున్నాను. నా దురదృష్టంవల్ల మీరు నన్ను పూర్తిగా అపార్థంచేసుకున్నారు. జరిగిన సంగతి ఇది. నా వాగ్దానం నెరవేర్చుకోటానికి, ఇంటిని అమ్మే ప్రయత్నంలో నేనేమీ లోపం చెయ్యలేదు. ఆ ప్రయత్నాలు జరుగుతుండగా నా దౌర్భాగ్యంవల్ల ఆస్తిని అమ్మటానికి పేచీవచ్చింది. ఆఆస్తిని మా నాన్నగారు స్వార్జితధనంతో కొన్నారు. దానికి మైనరుతగాదా ఉందిట. అది నాకు తెలియదు. తీరా నేను దాని అమ్మక ప్రయత్నంలో ఉండగా కోర్టులో దావా పడ్డది. అది తేలేదాకా ఆస్తిని అమ్మటానికి నాకు అధికారంలేదని ట్రస్టీలు చెప్పారు. ఈ విషయం మీకు తెలియచెయ్యాలని చాలా ప్రయత్నించాను. ఉత్తరం రాద్దామనుకున్నాను. కాని స్వయంగా చెప్పటం మంచిదని ఆ ప్రయత్నం విరమించుకున్నాను. ఎప్పుడు మీ దగ్గిరికి వొద్దామని బయలుదేరినా ధైర్యంచాలేది కాదు. మీరీ విషయం నమ్మరేమోనని అనుకున్నాను. చాలా సున్నితవిషయం కదా! ఏంచేయాలో తోచలేదు, చాలారోజుల వరకు. తరవాత ఓ ఆలోచన తట్టింది. కోర్టువారు జారీచేసిన ఉత్తరువులు మొదలైన కాగితాలు మీకు చూపిస్తే నా నిర్దోషిత్వం రుజువు అవుతుందని ఆశించాను. కాని మళ్లీ ఇదంతా నా కుతంత్రం అని మీరనుమానించటానికి అవకాశం ఉందని ఆ ప్రయత్నం కూడా విరమించుకున్నాను. (తరవాత నా ఊహ బలపడ్డదనుకోండి.)

ఇహ ఏదిదారి? ఒకే ఒక్క ఉపాయం తోచింది నేను బతికి చెయ్యాలిసిన ఘనకార్యాలేమిటో. నాకర్థంకాలేదు. జీవితంలో మొదటిసారి దెబ్బతిన్నానని మీకు చెప్పానని జ్ఞాపకం. జీవచ్ఛవంగా బతకటంకంటె శాశ్వతంగా కన్నుమూయటం శ్రేయస్కరమనిపించింది. ఇందువల్ల శాంతిలేని నా మనసుకి చిరశాంతి లభించటమే కాకుండా. మరో ప్రాణి— జీవితంలో ఎన్నో అనుభవాలు చవిచూడాలిసి ఒక పేదజీవి - సుఖపడగలదు. ఎలా అంటారా? నాకు లైఫ్ ఇన్సూరెన్సు పాలిసీ ఉంది—పదివేలకి. తతంగం పూర్తిచేశాను.

అంతర్వాహినిలా, మనిషి అంతరంలో కోరికలెప్పుడూ జీవనదిలా ప్రవహిస్తూంటాయి కాబోలు. చావటం సులభమనుకున్నాను. కాదని తేలింది. ఎన్నోసార్లు ప్రయత్నించాను. స్థైర్యంకోసం మీరు పత్రికలో రాసిన 'స్వీయచరిత్ర' జేబులో పెట్టుకుని సముద్రతీరానికి వెళ్లేవాణ్ణి. లాభం లేకపోయింది. ఏదో కోరిక మనసులో మెదిలేది. తరవాత గ్రహించాను. నా దౌర్బల్యానికి కారణం మరేమిటో కాదు. మీరు నమ్మకపోవచ్చు. కాని ఇప్పుడు, ఈ క్షణంలో అబద్ధం చెప్పటానికి నాకు బలమైన కారణం ఏమీ లేదనుకుంటాను.

నా జీవితంలో రెండోసారి ప్రేమించాను. ఫలితంకోసం అర్రులుచాచటం మానవసహజం. నేను

సరిహద్దులు దాటి ఎప్పుడూ వెళ్లలేదు. చివరిగా కా అలాగే ప్రవర్తించగలిగినందుకు నాకు నిజంగా గర్వంగానే ఉంది. మనసులో బలీయమైన సంఘర్షణ జరిగింది - ప్రాపంచిక శక్తులకీ, నైతికశక్తులకీ.

మానసికబాధ ఇలా ఉండగా మీ దగ్గిరికి చివరిసారి రావటం జరిగింది. నా పొరబాటు గ్రహించుకున్నాను. చాలా బుద్ధిహీనుడిలా ప్రవర్తించాను. లోకంపోకడ తెలిసీతెలియనట్టు అవసరానికి నటించుకున్నాను. మాట నిలబెట్టుకోటంకంటె - ముఖ్యంగా ఇలాంటి సున్నితమైన విషయాల్లో - ప్రధానమైంది ఏదీలేదని తెలిసింది.

బహుశా, రేపు పొద్దునకి నేను మీరనుకున్నంత - కనీసం అన్నంత - దుర్మార్గుడిని కానని గ్రహించగలరనుకెంటాను.

మనమంతా మానవులం. ఒకసంఘంగా బతకాలిసినవాళ్ళం. ఈ విషయం తెలుసుకున్నతరవాత ఒకరినొకరం అర్థంచేసుకోగలం. మీ ప్రవర్తనలో అసహజం ఏమీలేదు. కాగా, మీమీద నాకేమీ కోపంలేదని చెప్పటం అనవసరమేనేమో.

సెలవు
మీ
వరదరాజు.

ఉత్తరం పోస్టుచేసి తేలికపడ్డ హృదయంతో వరదరాజు ఊరిబయటికి నడిచాడు. ఎంతోసేపు అలా తిరిగాడు - ఆ చీకట్లో. తిరిగి తిరిగి రైలుపట్టాల దగ్గిరికి చేరుకున్నాడు. నక్షత్రాలకాంతిలో పట్టాలు అస్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. వాటివైపు చూసి విషాదపూరితంగా చిన్నగా నవ్వాడు అతను. దూరాన ఏదో రైలు వస్తున్న సవ్వడి వికపించింది. తాటిచెట్ల సందుల్లోంచి 'లైట్' కనిపిస్తోంది. పట్టాల మీద అడ్డంగా పడుకున్నాడు వరదరాజు. ఇప్పుడతనికేమీ విచారంలేదు. రాధకి రేపో, ఎల్లుండో ఉ సంగతి తెలియక మానదు. తన ప్రవర్తనకి పశ్చాత్తాప పడుతుంది. వరదరాజు నమ్మకద్రోహి కాడు. ఈ ఆలోచన అతనికెంతో ఉత్సాహం కలిగించింది. తన నిర్దోషిత్వం రుజువవుతుంది. వరదరాజు మాట తప్పని పెద్దమనిషి! వాగ్దానం తీర్చుకోటంకోసం ప్రాణత్యాగం చేసిన త్యాగి.

రైలు చాలా దగ్గిరకి వొచ్చేసింది. తనని ఎవరూ చూడరు గద! అతనికి అకస్మాత్తుగా ఓ సందేహం పట్టుకుంది. తనుచావం టైభయపడటంలేదు. ఎందుకు? ఎప్పుడెప్పుడు ఆ ముహూర్తం దగ్గిరపడుతుందా అని కనిపెట్టుకున్నాడు. తన పిరికితనం ఏమయింది? రైలు చాలా దగ్గిరికి వొచ్చేసింది. ఇహ కొద్దినిమిషాలు - కొద్దిక్షణాలు. అయినా తన కేమాత్రం భయంలేదు చిత్రం. ఏమిటి కారణం? తను మొదట ప్రేమించి విఫలుడైనప్పుడు ఆత్మహత్య తలపెట్టలేకపోయాడు. అసలు ఆ మాటే అతని మెదడులో ప్రవేశించలేదు. రెండోసారి రాధకోసం చావలేకపోయాడు. తన మరణంవల్ల ఆమె బాగుపడుతుందని తెలిసీ, తను సాహసించలేకపోయాడు. అయితే ఇప్పుడామె తనని నిరాకరించటంవల్ల ఆశలడుగంటి విరాగిఅయి మృత్యువుని ఆహ్వానిస్తున్నాడా? ఆ కారణంవల్ల తను ఆ నిశ్చయానికి రాలేదు. కేవలం తన ఆత్మగౌరవం కాపాడుకోటంకోసం-అవును కేవలం అందువల్లే తను చచ్చిపోతున్నాడు. రాధకోసం కాదు. హఠాత్తుగా అతని మెదడులో ఏదో ఆలోచన మెరిసింది. ఏదో నగ్నసత్యం ఎవరో చెవిలో చెప్పినట్టయింది. ఇన్నాళ్లనించీ తెలుసుకోలేకపోయాడు. తిన నరనరాల్లో ఇలా...

రైలు తనమీదికి ఉరకబోతోందని అరక్షణంలో గ్రహించాడు వరదరాజు. యంత్రంలా లేచి ఒక్క గంతువేశాడు. కాని ఇంజన్ తాకిడికి బలంగా తోసివేయబడి చాపచుట్టగా పడిపోయాడు. తెలివితప్పిపోయింది.

మళ్లీ తెలివివచ్చేసరికి వరదరాజు గవర్నమెంట్ హాస్పిటల్‌లో 'బెడ్'మీద ఉన్నాడు. వొంటిమీద పట్టీలున్నాయి. తను చావలేదన్నమాట. ఒకదీర్ఘనిశ్వాసం తరవాత తల పక్కకి తిప్పిచూశాడు. అతను తనకళ్లని తను నమ్మలేకపోయాడు. ఎదురుగా రాధ ఉంది. ఆశ్చర్యంగా అలాగే ఆమెవైపు చూడసాగాడు. ఆమెముఖం పాలిపోయి ఉంది. వరదరాజు కళ్లుతెరిచి తనవైపు చూడటంతో ఆమె ముఖంలో సంతోషం తాండవమాడింది.

"ఎలా ఉంది?" మృదువుగా అడిగిందామె.

"బాగానే ఉంది" అన్నాడు. తనగొంతు తనకే వినిపించలేదు సరిగా.

"నన్ను క్షమించండి." ఆమె వరదరాజుని వేడుకుంటూ అంది. వరదరాజు జరుగుతున్నది అర్థంచేసుకోలేకుండా ఉన్నాడు. రాధ తనని ప్రథమంగా వేడుకుంది. స్వర్గలోకంలో విహరిస్తున్నట్టుగా అనుభూతిపొందాడు. ఏమీ మాట్లాడలేకపోయాడు.

"మిమ్మల్ని అనరాలిమాటలు అన్నాను.

నాకేమీ తెలియదు. మూఢురాల్ని, ఎంతో బాధించాను. మీ మనసు గ్రహించలేకపోయాను."

ఈ సారి వరదరాజు భావయుక్తంగా చిన్నగా నవ్వాడు. "నా మనసు నేనే గ్రహించలేకపోయాను చివరిదాకా. నన్ను గురించి నాకు తెలుసని అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి. అది శుద్ధ పొరపాటని తేలింది."

రాధ అర్థంకాక ఏమిటన్నట్టుగా అతనివైపు చూసింది.

"నన్ను గురించిన నిజాలు ఎప్పటికప్పుడు నాకు కొత్తగా అవగతమవుతుంటే, అసలు నన్ను గురించి నాకేమీ తెలియదని ఒప్పుకోవాలిసి వొస్తోంది. నేను జీవచ్ఛవంలా బతుకుతున్నాననుకున్నాను. కోరికలేమీ లేవనుకున్నాను.. ఇహ స్వార్థంమటుకు ఉంటుందని ఎలా అనుకుంటాను? కాని మొదటినించీ చివరిదాకా నేను నాకోసమే బతుకుతున్నాననీ, స్వార్థచింతన అత్యధికంగా ఉందని చివరినిమిషంలో తెలుసుకున్నాను. భగ్నజీవితం నడుపుతున్నా, ఒకరి మేలుకోసం నా ప్రాణం ఇవ్వలేకపోయాను. చివరికి నా గౌరవం కోసం, నా గొప్పతనం నిరూపించుకోటంకోసం- అంటే నా కోసం నేను ప్రాణం పోగొట్టుకోగల స్థితికి వొచ్చాను."

రాధకి ఇదంతా కొత్తవిషయంగాకనిపించలేదు. ప్రపంచంలో పూర్తిగా అములులో ఉన్న విషయం గురించి అతనంతగా ఎందుకు బాధపడుతున్నాడో ఆమెకి తెలియలేదు. ఏమీ అనకుండా అతనివైపు చూస్తూ ఊరుకుంది. కాసేపటి తరవాత అతనడిగాడు.

"నేను ఇక్కడ ఉన్నానని మీకెలా తెలిసింది?"

"నేను మీ భార్యని. 'నువ్వు' అనండి."

వరదరాజు ఆమెవైపు తేరిపారచూశాడు.

"కాని..."

గిర్రున తిరిగిన కన్నీటి తెరలలోంచి ఆమె అతనివైపుచూస్తూ వేడుకోలుగా అంది.

"నేను చేసింది క్షమించరాని తప్పే అనుకోండి. కాని..."

"అదికాదు. సరే, అసలు ఇక్కడికి రావటం ఎలా సంభవించింది?"

"మీ ఉత్తరం చదివి నా తప్పిదం తెలుసుకున్న తరవాత మనసు ఎంతో సంక్షోభం చెందింది. బయట ఎవరో కుర్రాళ్లు అనుకుంటూ వెడుతున్నారు. రాత్రి రైలుకింద ఎవరో పడ్డారనీ, జనరల్ హాస్పిటల్‌కి తీసుకొచ్చారనీ, ఇహ ఎవరై ఉంటారనుకుంటాను?"

వరదరాజు కొంచెంసేపు విశ్రాంతి తీసుకుని అన్నాడు.

"మీకో ముఖ్యవిషయం చెప్పాలి."

"మళ్లీ..." జాలిగా అతనివైపు చూసిందామె.

"సరే, అనను. అసలా విషయం చెప్పటానికే బతికాను. ఆఖరినిమిషంలో తట్టింది—బహుశా నేను ఎవర్నీ ఇంతవరకు ప్రేమించలేదేమో. రాధని కూడా..."

అతనామెవైపు చూశాడు. ఆమె ముఖభంగిమలో మార్పు ఏమీ లేదు.

"ఏమాత్రం ప్రేమించిఉన్నా అలా ఉత్తరం రాయకలిగిఉండేవాణ్ణి కాదు. ఆ ఉత్తరం చాలా బాధ కలిగిస్తుందని నాకు తెలుసు. జీవితాంతం దుస్వప్నంలా వెంటపడుతుందని తెలుసు. అయినా అలా రాయకలిగాను. కసిలేదనుకుని నన్ను వంచించుకోదలచాను. కాని నా మనసుని నేనే వంచించాను. నా అంతరాంతరాలకీ నాకూ మధ్య ఎన్నో తెరలున్నాయి. రాధా, నీ మీద కోపగించననీ, కోపగించటానికి అధికారంలేదనీ నిశ్చయించుకున్నాను. కాని ఎక్కడో నా మనసులో ఏ మూలో నీ మీద కోపం కసీ ఆరని దీపాల్లాగా మిణుకుమిణుకుమంటూ ఉన్నాయి. లేకపోతే అలా రాయటం నా తరమై ఉండేదికాదు. ఇహ ప్రేమిస్తున్నానని ఎలా అనగలను? ఈ నిజం చెప్పేదాకా బతకాలని కోరుకున్నాను. బతికాను. మనసు చాలా తేలికగా ఉంది, ఈ క్షణం."

ఇంత సునిశితంగా విమర్శించుకుంటున్న వరదరాజునిచూసి రాధకి విస్మయంతోపాటు జాలికూడా కలిగింది. ఒకక్షణం ఆగి చిన్నగా నవ్వుతూ అంది.

"ప్రేమ అంటే ఏమిటి?"

ఏదో చెప్పవచ్చు. కాని వరదరాజు వెంటనే ఏదీ చెప్పలేకపోయాడు. ఏం చెప్పాలో ఆలోచించసాగాడు.

"ప్రేమ అంటే ఏమిటో సరిగా తెలియకుండానే, అది లభ్యం కాలేదని హిమాలయాలకు వెళ్లిపోవాలనుకుంటారా ఎవరైనా? ఎంత అమాయకులండీ?"

రాధ ముసిముసిగా నవ్వింది, అతనామెవైపు తదేకంగా చూశాడు. అప్రయత్నంగా నవ్వాడు - హార్దికంగా వెన్నెల వెలుగులా, తేలికగా, హాయిగా. జీవితంలో అలా నవ్వటం అతనికి బహుశా అదే మొదటిసారేమో బుద్ధితెలిసిన తరవాత! కాని మరి కొంచెం సేపటిలోనే అతనికో సందేహం కలిగింది. సూటిగా అడగదలుచుకున్నాడు.

"మరి..."

కాని రాధ అతన్ని మాట్లాడనియ్యలేదు. ఎక్కువగా మాట్లాడటం అంత మంచిది కాదని అతని నోరు మూసేసింది.
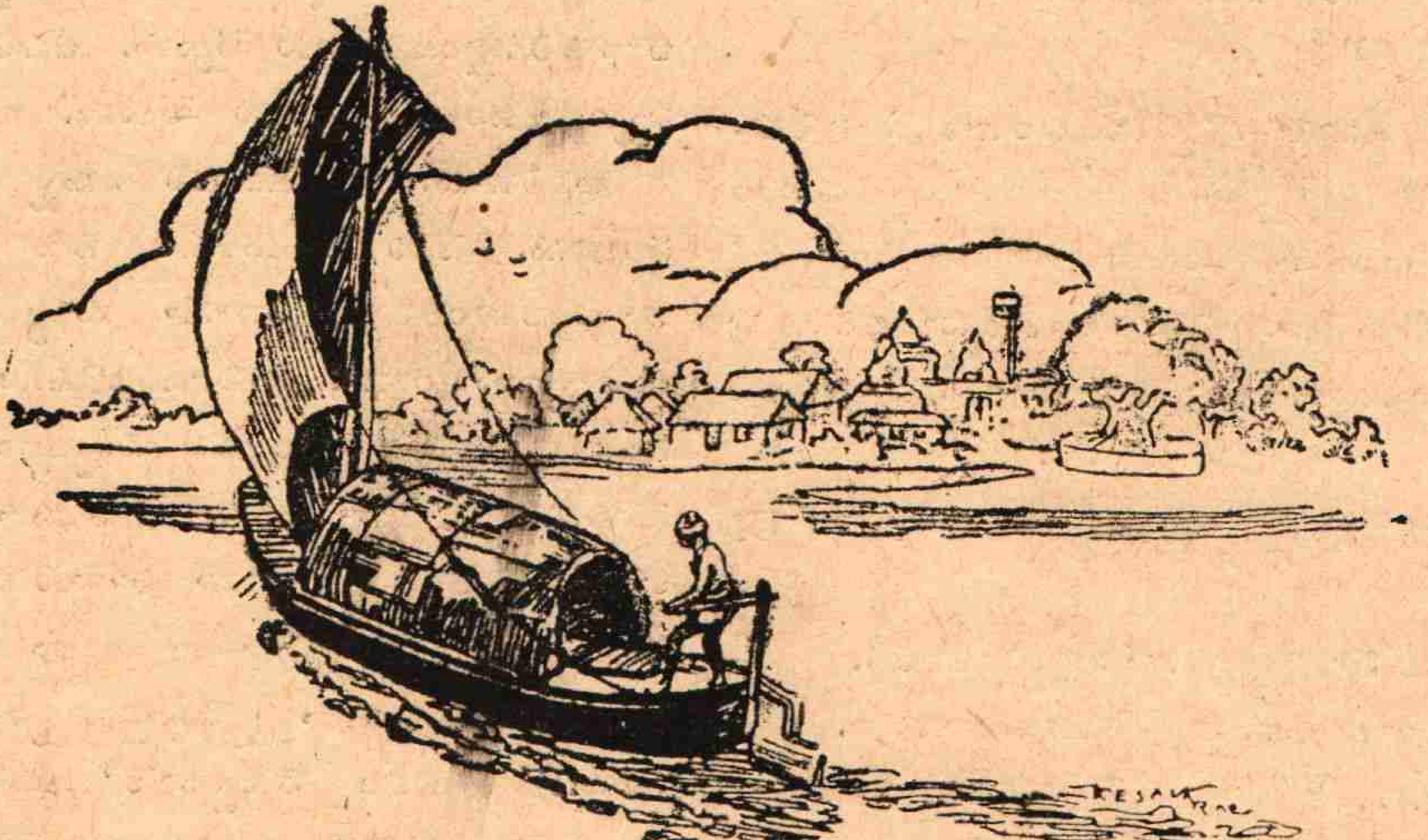
తను ఆమెని ప్రేమించాడని అన్నప్పుడు తిరస్కరించి యిప్పుడు ప్రేమించటంలేదని పరిస్థితి వ్యక్తం చేసి నప్పుడిలా ఆమె ప్రవర్తించటంలో గల ఆంతర్యం ఏమిటా అనే ప్రశ్న వరదరాజుకి కొంచెం సేపటి వరకూ సమస్యగానే తోచింది.